

ATATÜRKÇÜLÜKTE BARIŞ VE SEVGİ

Prof. Dr. İBRAHİM AGÂH ÇUBUKÇU

Atatürk, Birinci Cihan Savaşı'ndan sonra ülkemizin paylaşılmasına karşı öncülük etti. 19 Mayıs 1919 da Samsun'a çıkarak Millî Mücadeleyi başlattı. Düşmana karşı, dağınık direnişler arasında dayanışma kurdu. Erzurum ve Sivas Kongrelerinde "Milletin bağımsızlığını, yine milletin azim ve kararının kurtaracağını" vurguladı. "Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir" ilkesini benimsedi. Milletçe elele çeşitli sıkıntıları ve güçlükleri göğüsleyerek düşmanı 9 Eylül 1922 de ülkemizden kovdu.

Yurt savunmasında son derece çetin olan Atatürk, tehlikeyi ortadan kaldırdıktan sonra, daima barışçılığı vurgulamıştır, Onun "yurtta barış dünyada barış" ilkesi bir özdeyiş olarak hafızalarda yaşamaktadır. Atatürk Başkomutanlık Meydan Savaşı'nı (30 Ağustos 1922) kazandıktan sonra savaş alanını gezerken yerde yatan Yunan Bayrağı'nı kastederek "derhal bu Bayrağı yerden kaldırın, bir milletin bağımsızlık simgesi yerde sürünmez" demiştir. Yine Atatürk kendisine tutsak olarak getirilen Yunan Başkomutanına kılıcını iade ederek insancıl duygularla onu teselli etmeye çalışmıştır.

Bir sıralar Atatürk, Konya'da iken Kız Öğretmen Okulu'nda bir müsamere verilmiş, piyeste olayın kahramanı delikanlı Türk genci savaşta sakat kaldığı için yüzüğünü nişanlısına iade etmek istemiş ve kız da sadâkat göstererek yüzüğü geri almamıştır. Bu olayı seyrederken büyük Kahramanın gözleri yaşarmıştır.

Aynı biçimde, manevî çocuğu Sabiha Gökçen'in bir başarısı da onun gözlerini nemseldirmişti. Bu olay Sabiha Gökçen'in uçağını ilk olarak tek başına uçurarak yere inişinden sonra Atatürk'ün elini öperken olmuştu.

Yine Atatürk bir gezisi sırasında tek öküzle çift süren Halil Ağa'ya rastlamış, bunun sebebini sormuştur. Halil Ağa devlete borcu nedeniyle öteki öküzü sattığını söyleyince, ilgililere çiftçinin borçlarının ertelenmesi hususunda emirler vermiştir.¹

¹ Bak. Fuat Avcı, Olaylar ve Atatürk, S. 41-42, Ankara 1984.

İsmet İnönü onun için “insanlık idealinin âşık ve seçkin kişisi’ demişti. Atatürk’ün şu vezirleri çok ibretlidir: “Savaşçı olamam, çünkü savaşın acıklı hallerini herkesten iyi bilirim”, “Savaş zarurî ve hayatî olmalıdır. Öldüreceğiz diyenlere karşı, ölmeyeceğiz diye savaşa gidebiliriz. Lâkin millet hayatı tehlikeye maruz kalmadıkça savaş bir cinayettir.”

Atatürk bütün insanların mutluluğunu dilemiştir; bu konuda şu sözler derin anlamlar içermektedir: “İnsanları mutlu edecek yegâne vasıta, onları birbirlerine yaklaştırarak, onları birbirine sevdirecek, karşılıklı maddî ve manevî ihtiyaçlarını temine yarayan hareket ve enerjidir.”² “Vatandaşların bir milletin ferdleri olmak itibarıyla, millete, onun devlet ve hükûmetine ve mensup olduğu milletin medenî insanlığın bir ailesi olması açısından bütün insanlığa karşı bir takım vazifeleri vardır.”³ “Biz kimsenin düşmanı değiliz. Yalnız insanlığın düşmanı olanların düşmanıyız.”⁴

Atatürk’ün barışçılığı ve insan sevgisi dünyada bir çok kimsenin dikkatini çekmiştir. Tanınmış Alman düşünürlerden Herbert Melzig onun için şöyle demiştir: “Kemal Atatürk kendi ulusu ve insanlık için beslediği sevgi ile, bir dâhinin neler yapabileceği hususunda bütün dünyaya görülmedik ve işitilmedik bir sahne seyrettirmektedir.” O, yurduna göz dikenleri yendikten sonra karşı tarafa dostluk elini uzatmıştır.

1978 yılında Unesco, doğumunun yüzüncü yılında Atatürk’ün bütün dünyada anılmasını istemiştir. Genel konferansta İsveç delegesinin “dünyada bir çok büyük adam var, hepsini böyle anacak mıyız?” sözüne karşı Sovyet delegesi “Atatürk herhangi bir büyük adam değildir. o, bu çağa damgasını vurmuş olan bir adamdır” demiştir.⁵

Pakistan’ın kurucusu Muhammed Ali Cinnah da 1954 yılında Atatürk hakkında şöyle söylemiştir: “O, Türkiye’yi kurtarmakla bütün dünya uluslarına müslümanların seslerini duyuracak kudrette olduğunu isbat etti.” Onun hakkında Tunus devlet başkanı Habib Burgiba’nın 1963 yılındaki sözleri şöyledir: “Atatürk, ölümü köleliğe üstün tutan bir milletin neler yapabileceğini şaşkınlık içindeki bir dünyaya göstermiştir.. Onun ölmez eseri.. Işıklı bir örnek ve ilham kaynağı olarak kalacaktır.”⁶

² Bak. Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, c. II., s. 278-279.

³ Bak. A. Afet İnan, Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk’ün Elyazıları, TTK Yayını, s. 16, Ankara 1969.

⁴ Bak. Cemal Enginsoy, Atatürk’ün İnsan Sevgisi, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. II., sayı: IV., s. 89, Ankara 1985.

⁵ Bak.: Aynı eser, s. 93.

⁶ Bak. Aynı eser, s. 94-95.

Atatürk her vesile ile dünya barışının önemine değinmiştir. 1 Kasım 1925 te Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmasında şöyle söylemiştir: “Karşılıklı güven ve esenlik bütün dünya uluslarının üzerinde titremesi gereken bir mutluluk ilkesidir.” Atatürk 1934 te Balkan Antantı ve 1937 de Sadabad Paktı (Türkiye, İran, Afganistan ve Irak arasında) ile dünya barışına hizmet etmek istemiştir.⁷

“Bütün insanlar bir toplumsal vücudun organları ve bu sebeple birbirlerine bağlıdır”⁸ diyen Atatürk uluslararası işbirliğine önem vermiştir.

Bilindiği gibi Çanakkale Savaşı'nda bir çok yabancı asker de ölmüştür. Atatürk'ün Çanakkale'de Mehmetçik Âbidesi önünde söylenmek üzere devrin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya not ettirdiği şu cümleler yabancıları bile duygulandırmıştır: “Bu memleketin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost vatanın toprağında-sınız. Huzur ve sükûn içerisinde uyuyunuz. Sizler Mehmetçiklerle yanyana, koyunkoyunasınız. Uzak diyarlardan çocuklarını savaşa gönderen analar! Göz yaşlarınızı dindiriniz. Çocuklarımız bizim bağrımızdadır, huzur içerisinde-dirler. Ve huzur içinde rahat uyuyacaklardır. Onlar bu topraklarda canlarını verdikten sonra artık bizim çocuklarımız olmuşlardır.”⁹

Atatürk, gençlere ve çocuklara da şefkatli idi. Manevî çocuğu Ülkü'nün çağrılarını olumlu karşılar, onu üzmemek istemezdi. Sabiha Gökçen'in yetişmesi için elinden geleni yaptı. Türkiye Cumhuriyeti'ni Türk gençliğine emanet etti.

Hatay sorunu heyecanlı bir aşamada iken Atatürk halka açık bir müzikli salonda Fransız Fevkalâde Komiserine çıkmış ve “bini üzüyorsunuz,” demişti. Bunu duyan gençlerden birisi “Üzülme Atatürk, arkanda biz varız” diye sesini yükseltmişti. Bu söze memnun kalan Atatürk “Biliyorum evlâdım, onun için böyle güvenli konuşuyorum” cevabını vermişti.

Ölümünden önce her şeyini Türkiye Cumhuriyetine bağışlayan Atatürk millet sevgisiyle doluydu.

⁷ Bak. Prof. Dr. İsmet Giritli, Atatürk ve Barış, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. II., sayı: VI., s. 611, Ankara 1986.

⁸ Bak. Afet İnan, Medenî Bilgiler ve M. Kemâl Atatürk'ün El Yazıları, s. 522.

⁹ Bak: Bekir Tünay, Atatürk'ün Sevgi Felsefesi, Atatürk Araştırma Dergisi, c. II., sayı: IV., s. 168, Ankara 1984.

Ülkemizde barış ve sevgi ancak millî birlik ve dirlik duygularını geliştirmekle güçlenir. Atatürk düşmanlara karşı bağımsızlık savaşına girerken ilkin içeride millî birlik ve dirliği sağlamağa, milletin gücünü birleştirmeğe önem vermiştir. İçeride isyanları ve dışarıdan gelen baskıları önlemenin çaresi, ilkin milletimizin dayanışmasını sağlamak olmuştur. Atatürk millî tarih, millî irade, millî dil, millî ahlâk ve millî ülküye çok önem vererek milletimizin kültür değerlerinin önemine dikkati çekmiştir. Millî kültürümüz, bizim birliğimizin temel unsurudur.

Bugünkü vatanımızın sınırları, milletimizin ortak mücadelesi sonucu şehit kanlarıyla sulanarak çizilmiştir. Vatan ortak heyecanların, hatıraların ve kültürün kaynağıdır. Vatan geçmişin mirasını ve zenginliklerini içinde saklar. Milletimiz bu vatan üzerinde bilinçli olarak kültür birliğini oluşturmuş ve barış içinde yaşamağa hak kazanmıştır. Kültürümüz milletimizin ürettiği maddî ve manevî bütün değerleri içermektedir.

Sanat alanında yaratılan eserler, kültürümüzün ve ortak estetik duygularımızın geçmişte nasıl geliştiğinin ifadeleridir. Mimarî, edebiyat, müzik ve felsefe alanında milletimizin yaratıları, hepimizi birleştiren ve onurlandıran eserlerdir. Sanat eserleri ruhun derinliklerini, içtenliklerini ve heyecanlarını dile getirerek toplumda iletişim sağlama açısından birleştiricidir. Bir çok sanat eseri, ortak duyguların paylaşılmasını sağlayarak ruhsal barışı ve dirginiği telkin eder.

Bizim Mevlânâ, Yunus Emre ve Hacı Bektaş-ı Velî gibi düşünürlerimiz hep insan sevgisi ve barış üzerinde durmuşlardır. Bizim atasözlerimiz, tekerlemelerimiz, kıssalarımız ve fıkralarımız da ortak duygu ve düşüncelerinizden kaynaklanır. Bütün bu kültür unsurlarının milletimizin, bugünkü önemli düzeye gelmesinde etkisi vardır. Atatürk “kültür, okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden anlam çıkarabilmek, ders almak, düşünmek ve zekâyı eğitmektir.”¹⁰ demiştir.

Millî ahlâk da ülkemizde barış ve sevginin yerleşmesini geliştirmiştir. Atatürk “millî ahlâkımız uygar esaslar ve özgür düşüncelerle artırılmalı ve desteklenmelidir” demiştir.¹¹

Bizim ahlâkımızın temelinde adalet, doğruluk, yiğitlik, sağduyuya önem verme, millet için fedakârlık, ailede dayanışma ve sevgi vardır.

¹⁰ Bak, Muzaffer Erendil, Atatürkçü Düşünce Işığında Millî Birlik, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. II., sayı: IV., s. 137, Ankara 1985.

¹¹ Bak.: Muzaffer Erendil, aynı eser, s. 19.

Aile hayatındaki uyuşum, sosyal barışın temelidir. Karşılıklı saygı ve sevgi mutluluğu zenginleştirir.

Ülkemizde barışın sağlanmasında törelerin de payı vardır. Misafirperverlik, dostluk duygularını güçlendirir.

Bizim millî birlik ve dirliğimizde, geleneksel ve millî günlerimizin de payı büyüktür. Bayramlar, kandiller, düğünler ve nişan merasimleri, eş dost arasında paylaşılır.

Bütün bu değerlerin sahibi Türk milletidir. Atatürk "Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk halkına Türk milleti denir" diyerek zaferin şerefini topluma maletmiştir. Ayrıca "Diyarbakırlı, Vanlı, Erzurumlu, Trabzonlu, İstanbullu, Trakyalı, Makedonyalı, hep aynı milletin evlâtları ve aynı cevherin damarlarıdır,"¹² diyerek birliğimizi vurgulamıştır. Atatürk şu vecizesiyle de birlik ve huzura dikkati çekmiştir: "Memleketin huzuru, milletin kurtuluş amacı noktasında birlik ve dayanışma, sağlanmadıkça ne dış düşman istilâlarının köklerini kurutmaya çalışmak mümkündür ve ne de bundan esaslı bir fayda ve sonuç beklenmelidir."¹³

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti için millî birlik ve dirliği güçlendirici ilkeler kabul etmiştir. Her şeyden önce halkçılık ilkesiyle egemenliği milletle bütünleştirmede görmüştür. "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" özdeyişi bunun açık bir ifadesidir. Ayrıca halkçılık ilkesine göre kanun önünde yurttaşlar eşittir. Kimsenin ayrıcalığı yoktur. Bu ilke, herkesi eşit tuttuğu için dayanışma ve güveni güçlendirici olmuştur.

Cumhuriyetçilik ilkesi ümmetçiliğe ve hilafetçiliğe karşıdır. Padişahlık babadan oğula geçerdi. Cumhuriyetçilikte ise herkes alın teriyle yükselir. Yönetim halkın oyuna dayanır. Böylece gönüller milletin kararına rıza gösterir ve toplumda huzur artar.

Lâiklik ilkesine göre kimse vicdanî kanaatlarından dolayı kınanamaz. Herkes ibadetinde hürdür. Herhangi bir topluluk Devletin sosyal, siyasal, hukukî ve ekonomik ilkelerini kendi dinî inancına uyduramaz. Kimse bir mezhep veya dinî görüşü seçmeğe zorlanamaz. Din, kul ile Allah arasında bir bağlılıktır. Herkes vicdanının sesine uymakta serbesttir.

Bu görüş insana değer vermekten kaynaklanmaktadır. İnsanın vicdanî kanaatı kutsaldır. Lâiklik ilkesiyle mezhep ve tarikat kavgalarının tarihe

¹² Bak. Hamza Eroğlu, Millî Birlik ve Beraberlik, Atatürk Araştırma Merkezi c. III, sayı: 7, s. 92, Ankara 1986

¹³ Bak.: Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, s. 574, Ankara 1964.

karışması öngörölmüştür. Din, inanç olarak gönüllere huzur ve barış getirmekten yanadır. Lâiklik bu güzel duyguların kötüye kullanılmasını önlemeyi amaçlamıştır. Böylece de huzuru sağlamada önemli bir yardımcıdır.

Atatürk yaptığı öteki inkılâplarla da barış ve sevgiyi zenginleştirmek istemiştir.

Her şeyden önce cehaletin olduğu yerde sağlıklı hayat ve ortam olmaz. Atatürk Türk çocuklarının millî terbiyeye göre yetiştirilmesini öngörmüştür. Amaç olarak da çağdaş uygarlığın üzerine çıkmayı göstermiştir. Eğitimde birliği getirerek iki ayrı zihniyette yurttaş yetişmesini önlemek istemiştir. Bu da huzur ve barışı sağlama bakımından önemlidir.

Kadın haklarına önem vererek, kız çocuklarının okumasını isteyerek ve onların ekonomik hayata katkısını teşvik ederek ülke kalkınmasına yeni destekler katmıştır. Ayrıca bilgili kadının sağlıklı evlat yetiştireceğini vurgulamıştır. Ailede huzur ve barışa dikkati çekmiştir.

Atatürk tekke ve zaviyeleri kapatarak gençlerimizin miskinlik ağına düşmemesini öngörmüştür. Çalışkan, becerikli ve topluma yararlı olmalarını dilemiştir. “Cumhuriyet sizden fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister” özdeyişi bunun açık ifadesidir. Hem tarikat, dinî topluluklar arasında kini besleyicidir. Atatürk bu yoldaki inkılâbiyle kinin yerini sevginin almasını istemiştir. Gerçekten “Tekkelerin amacı halkı meczûb ve aptal yapmaktır. Halbuki halk meczup ve aptal olmamaya karar vermiştir,” “Hayatta en hakikî mürşit ilimdir”.

Atatürk Türk gençliğinin güvenli ve umutla dolu olarak yetişmesini isteyerek gönül huzuruna önem vermiştir. Ve şöyle seslenmiştir: “Ey yükselen yeni nesil! İstikbal sizindir. Cumhuriyeti biz kurduk; onu yükseltecek ve yaşatacak olan sizsiniz”. “Ey Türk milleti! Sen yalnız yiğitlik ve savaşçılıkta değil, fikirde ve uygarlıkta da insanlığın şerefisin.”

Atatürk, bazan bütün dünyaya barış çağrısında bulunmuştur: “Barış, milletleri refah ve mutluluğa erıştiren en iyi yoldur”. Dünya vatandaşları kıskançlık, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde eğitilmelidir”.

Kuşkusuz dünya barışı ülkemizde de millî birlik ve dirliğin güçlenmesiyle zenginleşir. Bu nedenle Atatürk’ü benimsemek ve onun düşüncelerini yaymak ve onun yaptıklarından ibret almak, hem ülkemizde, hem de dünyada barışa hizmet etmek demektir. Ailede, okulda ve iş yerinde barış, gönüllerde sevginin yeşermesi ve mutluluğun zenginleşmesi demektir.

30 Ağustos Zaferi'nin 65. Yıldönümü münasebetiyle

30 AĞUSTOS ZAFERİ

E. Tümğ. NUSRET ÖZSELÇUK

Bu yıl 30 Ağustos zaferimizin 65 nci yıldönümünü kutluyoruz. 30 Ağustos Zaferini daha iyi anlayabilmek için bazı hususların açıklanmasında yarar vardır. Genellikle harpler milletlerin kaderini olumlu veya olumsuz yönde olmak üzere büyük ölçüde etkiler. Örneğin, bir harbin sonunda küçük bir devlet, büyük bir devlet olarak ortaya çıkabildiği gibi, büyük bir devlet de birdenbire dağılarak bir takım küçük devletlere dönüşebilir. Örneğin, 20 nci yüzyılın başına kadar küçük bir devlet sayılan Japonya 1904-1905 Harbinde Ruslara karşı kazandığı zafer sonucu birdenbire büyük bir devlet olarak ortaya çıkmıştır. Yine Birinci Dünya Harbi'ne kadar, Avrupa'nın büyük devletlerinden olan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, harbi kaybedince dağılmış ve imparatorluk bünyesindeki her toplum kendi küçük devletini kurmuştur.

Harpler, bazen bir devleti tarih sayfalarına intikal ettirdiği gibi, bazen de yüzlerce yıl tarihte gömülü kalmış bir devleti tarihin derinliklerinden çıkararak yaşama döndürebilir. Böyle durumlar ancak kesin sonuçlu muharebelerden sonra görülür. Kesin sonuç ise ancak tam zaferle sonuçlanan meydan muharebelerinde elde edilir. O halde meydan muharebesi nedir?

Meydan Muharebesi, bir harp sürecinde, tarafların veya taraf devletler grubunun harbi kazanarak karşı tarafa isteklerini kabul ettirebilmek için bütün güçlerini ve imkânlarını ortaya koydukları kesin sonuçlu muharebelerdir. Kazanan taraf istediğini elde eder, kaybeden taraf ise karşı tarafın isteklerine boyun eğer. Bu kez kendi tarihimizden örnek verelim: Selçuklu beylerinden Tuğrul ve Çağrı kardeşlerin 1040 yılında Dandanakan Meydan Muharebesi'nde Gazneli Mesut kuvvetlerini kesin olarak yenilgiye uğratmaları sonucu, Gazneli Devleti tarihe karışmış ve Gazneli topraklarında da Selçuklu Devleti kurulmuştur. Yine Selçuklu Hükümdarı Alp Aslan'ın 1071 yılında Malazgirt Meydan Muharebesi'nde Bizans İmparatoru Romen Diyojen'i kesin olarak yenilgiye uğratması üzerine Anadolu kapıları, Türklere açılmış ve bunun sonunda, 1077 yılında,

Konya'da, Anadolu Selçuklu Devleti kurulmuştur. Anadolu'nun Türkleşmesi ve bütünleşmesini sağlayan bu devlet gerek yönetim hataları ve gerekse Haçlı Ordularının saldırılarına uğrayıp birkaç defa yok olma tehlikesi atlatmasına rağmen, sonunda Selçuklu Sultanı 2 nci Kılıçaslan ile Bizans İmparatoru Manuel Komnen arasında, 1176 tarihinde, ceryan eden Düzbel veya öteki adıyla Miryo Kefalon Meydan Muharebesi'nde, muharebeyi Kılıçaslan'ın kazanmış olması, Anadolu'nun kesin olarak bir Türk yurdu olmasını sağlamıştır. Bizans İmparatorunun amacı, hiç şüphesiz, Türkleri Anadolu'dan kesin olarak silip atmaktı. Bundan sonra da Avrupalı'nın Türkleri gerek Avrupa'dan gerekse Anadolu'dan atma girişimleri asırlarca devam edecektir.

İşte her yıl kutladığımız 30 Ağustos Zaferi bu türden ve Türk Milleti'nin var veya yok oluşunu etkileyecek bir Meydan Muharebesi idi. Bu Muharebe Başkomutan olan Mustafa Kemal Paşa'nın bizzat kendisi tarafından yönetildiği için de adına "Başkomutan Muharebesi" denilmiştir.

Şimdi pek çok kimsenin zihninde şu soru canlanabilir: 30 Ağustos Maydan Muharebesi acaba neden bu derece önemlidir?

30 Ağustos Zaferini daha iyi değerlendirebilmek için o sıralarda Türkiye'nin içinde bulunduğu durum ve başında dolaşan felâketleri kısa da olsa gerçek yönleriyle hatırlamada yarar vardır.

Avrupa'nın yarısına yakın bir kısmını yönetimi altına alarak üç kıta üzerinde bir dünya devleti kuran Osmanlıların zevk ve sefa içerisinde, rüşvet ve irtikâpla dolu bir hayat süren, miras yedi kuşağı, her gün gelişen Avrupa'ya sırt çevirip, çağın tekniğine ayak uyduramayınca, sonunda ülke 1699 Karlofça Antlaşması'yla ilk yenilginin acısını tatmış ve bundan sonra da ülke devamlı olarak başaşağı gitmiştir.

19 ncu yüzyıl ortalarında Çar Nikola tarafından "Hasta Adam" ilân edilen Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasından pay almak Avrupalı büyük devletlerin temel siyasetlerini oluşturuyordu. Bu amaçla Birinci Dünya Harbi öncesinde İngiltere, Fransa ve Rusya arasında kurulan ittifakta ve harp içerisinde yapılan gizli anlaşmalarda Osmanlı topraklarının bölüşülmesi başlıca konuları teşkil etmiştir. Bu üç devlet arasında yapılan uzun pazarlıklardan sonra varılan anlaşmalar hakkında SSCB Bilimler Akademisi'nin yayınladığı "Uluslararası İlişkiler Tarihi" adlı eserin 18 nci bölüm 495 nci sayfasında "Uzun ve zorlu bir pazarlıktan sonra Müttefikler Asya Türkiye'sinin bölüşülmesi konusunda nihayet fikir birliğine varabilmişlerdir" denildikten sonra "Osmanlı İmparatorluğu'nun-tama-

miyle Türklerin oturduğu topraklar da dahil olmak üzere-büyük bir kısmının İtilâf Devletleri tarafından istilâsını öngören bir plândı bu” şeklinde bir ifade yer almıştır. Yine aynı eserin 496 ncı sayfasında bölüşmenin nasıl yapılacağı ve kimlerin nereleri alacakları belirtildikten sonra “görüldüğü gibi anlaşma, koskoca Osmanlı İmparatorluğu’ndan Türkiye’ye sadece Orta ve Kuzeydoğu Anadolu’nun bir parçasını bırakmakta idi” ki, bırakılan topraklar bugünkü topraklarımızın ancak 1 / 7’si kadardı. Bu da yok olmaktan başka bir şey sayılmazdı. Bu duruma düşürülecek bir Türk Devletinin dünyanın son derece kritik bir coğrafi bölgesinde bağımsız olarak yaşamasına zaten imkân yoktu.

Mustafa Kemal’in ve Türk askerinin Çanakkale’deki beklenmeyen büyük başarısı bu oyunu bozmuş ve 1917 yılında patlak veren ihtilâl Rusya’nın aradan çekilmesine neden olunca, itilâf devletleri, Rusyasız olarak plânlarını yürütmeye devam etmişlerdir. Zira, söz konusu olan İngiliz İmparatorluğunun çıkarı ve bu İmparatorluğa uzanan yolların güvence altında bulunmasıdır. Bu sebeple, bir Türk düşmanı olan İngiliz Başbakanı Lloyd George’a göre Osmanlı İmparatorluğu ne pahasına olursa olsun parçalanarak bölüşülmeli ve bir kısmı üzerinde de İngilizlerle diğer bazı devletlerin menfaatlerini kollayacak peyk devletler kurulmalıdır.

Bu ana fikrin gerçekleşmesi için İmparatorluğun kalbi olan İstanbul ile Anadolu’nun işgali gerekmektedir. Müttefiklerinin teslim olmalarına rağmen, Türk Ordusu henüz teslim olmamıştı. ama ne yazık ki, âciz Osmanlı Hükûmeti mütareke isteginde bulunmuştu. O halde ilk olarak Türk Ordusunun pasifize edilmesi gerekiyordu. Bir tuzak ve bir Truva Atından başka bir şey olmayan Mondros Mütarekesi korkak Osmanlı Hükûmetine imzalatılarak Türk Ordusunun elinden silâhları alınmaya ve İstanbul dahil olmak üzere ülkenin stratejik bölgeleri işgal edilmeye başlanır.

İşte Mustafa Kemal bu dönemde yeniden devreye girerek, Hükûmeti ve işbaşında bulunan arkadaşlarını birçok defa uyarır. Arkadaşlarına birliklerini terhis etmemelerini, silâhlarını teslim etmemelerini ve birliklerinin başından ayrılmamalarını tavsiye eder. Zira, Hükûmetin içinde bulunduğu gaffetin aksine, İngilizlerin Türkler için kurmuş oldukları tuzağı gören ve sezen bu ülkedeki tek kişi O’dur.

Türk Ordusunun büyük bir kısmının silâhları alınıp terhis edildikten sonra sıra Anadolu’nun işgaline gelmiştir. Fakat koca İmparatorluktan Türklerin elinde sadece Anadolu kalmıştı. Anadolu Türklerin sığınacağı son Türk yurdu idi ve onun da yarısı işgal altında bulunuyordu.

Lloyd George'un özlediği düzenin kurulabilmesi ancak Anadolu'nun işgali ile mümkün olabilirdi. Bu da bir hayli İngiliz kanının akması demektir. Lloyd George, şüphe yok ki, bu riski göze alamazdı ve zaten almadı da. O, yumuşak bir tutumla gafil Osmanlı Hükûmetine Mondros Mütarekesi'ni imzalattıktan sonra dışlerini göstermede gecikmedi. Stratejik mevkiilerin işgali ile ordu birliklerinin terhis edilmesi ve silâhlarının toplanmasından sonra, daha açık bir ifade ile, yenik Osmanlı Devleti'nin eli ve kolu bağlandıktan sonra, İngilizler, ellerinde hazır kuvvet olarak bulunan Yunanlılara, yıllarca özlemiş oldukları Helen İmparatorluğunu kurmaları için İzmir'e çıkmalarına izin verdiler ve bu çıkışı desteklediler.

Böyle bir durum Yunanlıların tabiatına uygundu. Zira, onlar daima büyük devletlerin himayesinde hareket ederek topraklarını genişletmişlerdi. Yunanlıların davranışı, eli kolu bağlı bir adama saldırmaktan farklı değildi. Osmanlı Hükûmetinin Yunanlılara mukavemet edilmemesine dair bölge amirlerine verdikleri emir üzerine, ellerini kollarını sallayarak İzmir'e çıkan Yunanlılar ciddi bir mukavemet görmedikleri için İzmir ve çevresini çabucak işgal ettiler, fakat bununla yetinmediler. Geniş Anadolu toprakları ihtiraslarını, ciddi bir mukavemet görmemeleri de cüretlerini artırmıştı.

Mustafa Kemal Paşa ve bir avuç Türk, büyük imkânsızlıklar içerisinde Yunan ileri hareketini durdurmaya çalışırken bir de İstanbul Hükûmeti'nin ihanetiyle karşılaştılar. İstanbul Hükûmeti, "Sanki ülke Mustafa Kemal'e kalacağına düşmana kalsın daha iyi dercesine" 10 Ağustos 1920'de, ülkeyi parçalayan ve kendilerini birer hain durumuna sokan, Sevr Antlaşması'nı imzalamıştır. Bu ülkenin vefalı evlâtları düşmanı ülke topraklarından çıkarmak için gece ve gündüz demeden çaba harcarken ve düşmana da henüz yenik düşmüş bir durumları da yokken, Padişah Hükûmetinin hangi düşünce altında bu ihanete teşebbüs ettiklerini anlamak mümkün değildir. Zira, Sevr Antlaşması'yla Türkiye'ye bırakılacak toprakların tümü, Hanedanın ve onun Hükûmet erkânı ile yakınlarının ancak saltanatlarını devam ettirebilecek bir çiftlikten başka bir şey değildi.

Sırası gelmişken şu hususu belirtmemizde de yarar var. Uzak görüşten yoksun, korkak ve üstelik de kendisini hain durumuna düşüren İstanbul Hükûmetinin İngilizler karşısında yaptığı hatalar, Mustafa Kemal Paşa'nın işini son derece de zorlaştırmış oluyordu. Zira, İtilâf Kuvvetleri o güne kadar silâhla giremedikleri yerlere Osmanlı yöneticilerinin basiretsizlikleri yüzünden kolaylıkla girmeyi başarmışlardır.

Millî Mücadele başladığı zaman Mustafa Kemal Paşa'nın elinde güvenilecek bir kuvvet yoktu. Fakat bu harekât sonuna kadar da Milislerle

yürütülemezdi. Bu nedenle, çete döneminin kapatılıp muntazam ordu dönemine geçilmesi ve yeterli güce ulaşıncaya kadar da eldeki kuvvetlerin imhasına sebep olacak kesin sonuçlu bir muharebeden kaçınılması ve ayrıca Anadolu'da siyasal teşkilâtın da yeniden düzenlenerek milletin bu yeni mücadeleye hazırlanması gerekiyordu.

Birinci (6-11 Ocak 1921) ve İkinci İnönü (23-31 Mart 1921) Zaferleri muntazam ordunun ilk ürünleridir. İnönü Muharebelerinden sonra Yunanlılar çok üstün kuvvetlerle taarruzlarının şiddetini artırdı, Ordu, Kütahya ve Eskişehir bölgesinden Sakarya gerisine kadar uzun bir çekilme yapmıştır. Böylece, henüz hazırlıklarını tamamlayamamış olan ordunun daha fazla yıpranması önlenemez ve hazırlıklarını tamamlayabilmesi için gereken zaman kazanılacak ve buna ilâve olarak da Yunan Ordusu Anadolu derinliklerine çekilerek ikmâl üslerinden uzaklaştırılmış olacaktır.

Türk Ordusu Sakarya gerisine çekildiği için, Yunanlılar kesin sonuç alamamışlardı. Türk Ordusu ayakta kaldığı sürece de Yunanlılar Anadolu'da güvence altında sayılmazlardı. Bu nedenle, 28 Temmuz 1921 günü Kütahya'da Yunan Kralı Konstantin'in Başkanlığında yapılan bir toplantıda Başbakan Gunaris, Harbiye Nazırı Theotokis, Küçük Asya Ordusu Başkomutanı Korgeneral Papulas, Kurmay Başkanı Albay Pallis, yardımcısı Albay Sarıyannis, Genelkurmay Başkanı General Dusmanis ve Ordu Komutanı danışmanı General Stratigos katılmışlardı.

Türk Ordusunu takip etmek veya bulunulan bölgede savunmada kalmak şıkları tartışıldıktan sonra Türk Ordusunun takibine karar verildi.

Stratejide saha ya da alan başlı başına bir güçtür. Örneğin, Moskova Seferinde Napolyon'u yenilgiye uğratan uçsuz bucaksız Rus ovaları idi. Belirli bir mesafeden sonra geniş Anadolu toprakları da Yunanlılar için büyük bir engeldir. Kuvvetlerini Sakarya gerisine çeken Mustafa Kemal Paşa'nın bir amacı da bu güçten yararlanmaktır. Gece ve gündüz 22 gün devam eden ve her iki taraf için büyük insan kaybına sebep olan Sakarya Meydan Muharebesini kaybeden Yunanlılar Afyon-Eskişehir hattına çekilmek zorunda kaldılar.

Sakarya Meydan Muharebesi, Türklerin kaderi açısından bir dönüm noktasıydı. Düşman ağır yenilgiye uğratılmıştı, fakat henüz imha edilememişti. Ama düşman Sakarya'dan çekilirken taarruz gücünü kaybederek çekilmişti. Kısacası, düşman yeni ve büyük takviyeler almadığı sürece savunmada kalma zorundaydı. İnisiyatif artık Türklere geçmişti.

Yunanlıların ülkeden atılabilmesi için Türk Ordusunun kesin sonuçlu bir muharebeye hazırlanması gerekiyordu. Düşman kuvvet ve özellikle silâh

bakımından yine de üstündü. Sakarya Zaferi kazanılmıştı, ama ordu personel ve malzeme yönünden büyük kayıplara uğramıştı. Özellikle Subay kaybı çok büyüktü. İhtiyaçların sağlanması zaman alacaktı. Bu arada teşkilât'ta gözden geçirilecekti. Fakat, takviye almasını önlemek için de düşmana yeterli zaman tanınmayacaktı.

Böylece, Büyük Taarruz için hazırlık dönemi, Türk Milleti için ölüm kalım niteliği taşıyan bir dönem oldu. Başkomutan etrafında kilitlenen Türk Milleti, o anda sahip bulunduğu çok kısıtlı imkânlarını ortaya dökerek, ordusunu Büyük Taarruza hazırlamış bulunuyordu.

Mevsimin ilerlemiş olmasına rağmen Türklerin hâlâ taarruza başlamamış olmalarını İngilizler, Türk Ordusunun bir genel taarruz gücüne erişememiş olduğu şeklinde değerlendirdiler. Anadolu'nun ekonomik bakımdan bitkin bir halde bulunduğu hakkında alınan haberlerin böyle bir kaniya neden olduğu söylenebilir.

Ankara'nın yabancı basına da yansıyan bu gibi haberleri yalanlamaması, Türklerin taarruz edemeyeceklerine ilişkin İngiliz görüşünü kuvvetlendiriyordu. Bu nedenle İngilizler barışa yanaşmak istemiyorlar ve içinde bulunulan durumu uzatarak barışı kendilerinin diledikleri koşullarda yapmak istiyorlardı.

Yunanlılara gelince; onlar da Türklerin gücünün bittiğine hükmederek, Türkler artık barış masasına oturmak zorundadırlar düşüncesiyle, pazarlık güçlerini yüksek tutmak için mümkün olduğu kadar geniş Türk toprağını ellerinde tutmak istediklerinden Afyon-Eskişehir hattından daha gerilere gitmek istememişlerdir.

Mustafa Kemal Paşa'ya gelince, O bir hayal adamı değil bir hesap adamıydı. Yapılmasına imkân olmayan şeyleri istemez, fakat yapılabilecek olanları da çok iyi bilirdi. Büyük bir gizlilik içerisinde hazırlanmış olan Ordunun Büyük Taarruza başlama zamanı gelmişti. Şurası bir gerçek ki, hazırlıklar istenilen düzeyde değil, ancak, ülkenin o sıralarda sahip olduğu imkânlar ölçüsünde tamamlanabilmişti. Kısacası imkân bu kadardı ve Yunanlılarla da kuvvet dengesi sağlanmış sayılamazdı. Batı Cephesi karargâhında Genelkurmay Başkanı Taarruz Plânını açıkladığı zaman, yetkili komutanlardan bazıları karşı çıkar. Ordu komutanlarından biri de Milletin varını yoğunu bir zar gibi atmanın tarihçe bir cinayet sayılacağını açıkça belirtir. Bunun üzerine Büyük Asker, Milletin varı ve yoğununun bundan ibaret olup olmadığını sorar, evet bu kadar karşılığını alınca da, o halde kesin sonucu bu kuvvetlerle almak zorundayız der. Daha sonra

Kolordu Komutanlarından birinin, bizim geri hizmet teşkilâtımızın harekâtı ancak 20 Kilometre dahilinde desteleyebileceğini belirtmesi üzerine de, o halde düşmanı 20 Kilometre içerisinde imha etmek zorundayız demek suretiyle de kendisinin bir karar adamı ve gerçek bir lider olduğunu bir kere daha ortaya kor.

Mustafa Kemal, Büyük Taarruzun tertiplenmesinde de askerî dehasını bir kere daha ortaya koymuştur. 30 Ağustos Zaferinin plânları, askerliği meslek olarak seçmiş olanlar için gerçekten şaşırtıcıdır. Bu plân, büyük bir cüret ve cesaretin yanında kendine olan büyük güvenin de simgesidir. Batı Cephesi 1 nci ve 2 nci Ordularla, Kocaeli Gr. ve Süvari Kolordusundan oluşuyordu. Ancak, Batı Cephesinin kesin sonuç alacak olan iki büyük kuvveti 1 nci ve 2 nci Ordulardı. Büyük Taarruzda Afyon-Konya demiryolunun kuzeyinden 2 nci Ordu, güneyinde de 1 nci Ordu taarruz edecekti. Siklet merkezi bölgesi olarak 1 nci Ordu bölgesi seçildiğinden Batı cephesine bağlı kuvvetlerin büyük çoğunluğu 1 nci Ordu bölgesinde bulunacaktı. Yığınak bölgeleri incelenecek olursa şu iki husus göze çarpar:

Birincisi: Eskişehir-Ankara istikameti hemen hemen açık denecek bir durumda bırakılmıştır.

İkincisi de: kuvvet yoğunluğunun toplandığı Afyon-Konya demiryolunun güneyindeki 1 nci Ordu gerisinin göller bölgesine dayanması nedeniyle düşmanın bir karşı taarruzu veya Büyük Taarruzun başarıya ulaşamaması hallerinde 1 nci Ordu bölgesindeki kuvvetler kritik durumlara düşebilirlerdi. Bir taktik ve strateji hocası olan 2 nci Ordu komutanının "Milletin varını yoğunu bir zar gibi atmanın tarihçe bir cinayet sayılacağı" şeklinde söz etmesi bu sebeptedir. Büyük asker, hiç şüphe yok ki, bir maceraperest ve Millet'in varlığı üzerine kumar oynayacak bir kimse değildi. O, hesaplarını çok iyi yapmıştı. Gerçi harekât oldukça cüretli ve biraz da riskli bir harekâtı, ama her büyük zaferde daima biraz olsun risk vardı ve bu muharebede kesin sonuç da ancak böyle alınabilirdi.

26 Ağustos 1922 Cumartesi günü başlayan ve 30 Ağustos 1922 de Dumlupınar'da zafere ulaşılan Başkomutan Meydan Muharebesinde, kesin yenilgiye uğratılan düşman çok yakın bir takiple 9 Eylül 1922'de İzmir'de denize dökülmüştür.

Bu muharebenin insanları şaşırtan bir yanı vardır. Afyon-İzmir karayolu bugün 325 kilometre kadardır. Türk Süvari ve Piyade birlikleri 9 Eylül'de İzmir'e birlikte girmişlerdir. Meslekten olan pek çok kişi bunun sırrını çözmede zorluk çekmişlerdir. Zira takip harekâtına geçildiği zaman

300 kilometrelik yol 9-10 günde alınmıştır ki, her güne 30 kilometreden fazla düşmektedir. Bunun da sebebini Türk askerinin vatanını kurtarma aşkının üstünlüğü yanında o askere komuta eden Başkomutan ve komutanların büyüklüğünde aramak gerekir. Zira, takip harekâtına geçilirken “Ordular ilk hedefiniz Akdeniz’dir İleri” emrini verdiği zaman, ordu nasıl bir görev aldığını anlayarak gece ve gündüz demeden, düşmanı denize dökünceye kadar kovalamıştır. Şu hususu iftiharla belirtmek gerekir ki, hiçbir komutan o tarihe kadar birliklerine Atatürk kadar uzak ve anlamlı bir hedef vermemiştir.

Mustafa Kemal Paşa Büyük Taarruzda yarar sağlayabilecek en ufak bir ayrıntıyı gözardı etmemiştir. Örneğin, Büyük Taarruza 26 Ağustos 1922 Cumartesi günü başlanması bile bir rastlantı değildir. Cumartesi özellikle seçilen bir gündür. Zira, taarruza düşmanın tatil gününe rastlayan günde başlandığı için İngilizler bu taarruzu ancak üç gün sonra öğrenebilmişler ve o zaman da iş işten geçtiği için sonuca müdahale edememişlerdir.

Yazımızın başında 30 Ağustos Zaferi neden bu derece önemlidir diye kendi kendimize bir soru sormuştuk. Bunun cevabını şimdi verebiliriz:

30 Ağustos Zaferi, varlığına kastedilen büyük Türk Milletinin yeniden hayata dönüşünü sağlayan bir zafer olup yeni Türkiye Cumhuriyetinin temelini oluşturmuştur. Başka bir ifadeyle, Türk Milletini sömürge durumuna düşmekten kurtaran ve Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasını sağlayan bu Zaferdir. 30 Ağustos Zaferi, Balkan Harbinin hemen ardından gelen Birinci Dünya Harbinde 4 yıl gibi uzun bir zaman Avrupa’nın ve Dünya’nın en büyük devletleriyle savaşarak bitkin düşen bu Milletin daha 3 yıl 3 ay ve 11 gün gibi çok uzun bir zaman katlandığı sıkıntılarının ve döktüğü kanın bedelidir.

Türklüğün var olmasını sağlayan 30 Ağustos Zaferi eğer kazanılmamış olsaydı, hiç şüphesiz, hain İstanbul hükümetinin, ne hikmetse, imzalamış olduğu Sevr Antlaşması uygulanır ve bu güzel vatanımız parçalanarak bir devletler mozayigine dönüşürdü.

Bütün bunlara ilâve olarak, Yunan emellerini, Yunan megalomaniasını ebediyen söndürmesi bakımından da 30 Ağustos Zaferinin Türk Askeri ve siyasî tarihinde müstesna bir yeri vardır.